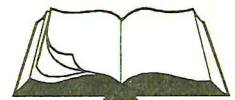

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 289

שאלות המצוות

סיון תשע"ו

התלכות נפרצו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהמ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לבישת ציצית לאחר שינת צהרים

שאלה: הלך לישון בצהרים והוריד את הטלית קטן, האם צריך לחזור ולברך עליו כשחוזר ולבשו לאחר השינה?
תשובה: איתא בשו"ע (סי' ח' סעיף י"ד) אם פשט טלית על מנת ללבושו מיד צריך לברך, והרמ"א חולק וסובר שאם דעתו ללבושו מיד, אין צורך לברך, ע"י שם. וכן נוהגים בני אשכנז (עיי' משנ"ב ס"ק ל"ח). והנה כל זה כשלא הסיח דעתו ממנו, אבל אם הלך לישון בודאי נחשב היסח הדעת וצריך לברך עליו, אם לא המשיך ללבוש הטלית גם בשעת השינה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל. והוסף, שמה שידוע על ה"חזון איש" שהוריד טליתו ביהמ"כ לאחר מוסף והלך הביתה, וכשחזר למנחה לא בירך, צ"ל שלא הלך לישון בינתיים דא"כ בודאי היה מברך, ואכן ידוע שה"חזון איש" הלך הביתה ולמד, הגם שהיה צום!

ציצית מהודקת לבגד

שאלה: קשר את הציצית לכנף הבגד, ועשה קשר ראשון מהודק והתקפל הבגד עד שהוא פחות מקשר אגודל, האם צריך לחזור לפתחו ולקשור מחדש?
תשובה: כיון שבבגד יש שיעור קשר אגודל, אע"פ שע"י קשירה הוא פחות מכך, הרי זה כשר (משנ"ב סי' י"א ס"ק מ"א), וה"חזון איש" הקפיד לכתחילה לעשותם דוקא מהודקים ("דינים והנהגות" פ"ב אות ז'), וצ"ל לספר "לקט יוסף" ששמעם שלכתחילה יש לעשות כן, וכן בטלית של ה"סטייפלער" (שהגרי"ח קניבסקי שליט"א לובש בשעת סנדקאות), הציצית הקשורה שם מהודקת לבגד, וכן בטלית קטן של הגרי"ח שליט"א, הקשר מהודק לבגדו.

טעה בסיום ברכת "שים שלום"

שאלה: בסוף חזרת הש"ץ במקום לסיים ולומר "המברך את עמו ישראל בשלום", אמר: "...הבוחר בעמו ישראל בשלום" (וצעקו לו לתקן, אבל כבר עבר שיעור כדי דיבור), האם יצא בזה?
תשובה: עיקר הברכה הוא שקבלנו "שלום" מרבש"ע, וכיון שהזכיר ענין שלום יצא בדיעבד ואין צריך לחזור (הגרי"ח קניבסקי שליט"א).

אמר "ותן טל ומטר" ושוב שכח "יעלה ויבא"

שאלה: בראש חודש אמר "יעלה ויבא" וכשהגיע עד אמצע "מודים" נזכר שבטעות אמר "ותן טל ומטר", חזר ל"ברך עלינו" ואמר "ותן ברכה" ולאחר שגמר תפילת שמו"ע נזכר שבפעם השניה לא אמר "יעלה ויבא", האם צריך לחזור ולהתפלל?
יסוד השאלה הוא, היות בברכות של שמו"ע צריכות להיות כסדרן, ונמצא שאמר ברכת "רצה" עם "יעלה ויבא" לפני ברכת "ברך עלינו", האם צריך לחזור ולהתפלל או לא.

תשובה: פליגי אחרונים במי שאמר "יעלה ויבא" שלא במקומו כגון ב"שמע קולנו" יש סוברים שיצא, וכמו שמצינו שכתב השו"ע (סי' רס"ח סעיף ד') שאם התפלל תפילה של חול והזכיר בו של שבת באיזה מקום, יצא, ("כף החיים" סי' תכ"ב ס"ק א') ויש סוברים שלא יצא משום שצריך לאומרו דוקא בברכת "רצה" ("חכמת שלמה" על שו"ע שם סעיף א').

ולפי"ז בנדי"ד אי נימא שבדיעבד אפשר לאומרו בכל מקום, א"כ אע"פ שברכת "רצה" א"א לומר לפני ברכת "ברך עלינו", אבל עכ"פ "יעלה ויבא" הרי אמר בתחילה, והרי"ז כאילו אמר "יעלה ויבא" לפני ברכת "ברך עלינו" ויש כאן ספק שמא יצא בזה (וכן אמר הגרי"ח קניבסקי שליט"א שיתכן שיצא בזה ידי"ח).

ברכת כהנים בב' מנינים

שאלה: שני מנינים זה ליד זה (כגון בשטיבלאך), וכהן הולך ממנין למנין לברך ברכת כהנים, האם צריך לברך בכל פעם?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' כ' סעיף ה') השוחט הרבה בהמות, אם לא הסיח דעתו ביניהם הרי זה מברך ברכת אחת על כולם, וכעין זה איתא בשו"ע (או"ח סי' ח' סעיף י"ב), אם יש לו כמה בגדים של ארבע כנפות שכולם חייבים בציצית, אם לבשם כולם בלא הפסק, והייתה דעתו מתחילה על כולם לא יברך אלא ברכה אחת, ואם מפסיק ביניהם, צריך לברך על כל אחת ואחת, ע"י שם.

ולפי"ז כיון שעשה אותה מצוה כמה פעמים, אם דעתו מראש לעשות כן,

ולא מפסיק ביניהם, ברכה אחת פוטרת לשני המנינים. (הרב מרדכי בונם זילברג שליט"א בשם הגרי"ל שטיינמן שליט"א). ויש סוברים כיון שאין זו מצוה שלו אלא המנין מחייבו למצוה, יש לו לברך על כל מנין ומנין (הגרי"ח קניבסקי שליט"א).

יין או פירות של ארץ ישראל וחול

שאלה: שת יין שנעשה בארץ ישראל עם יין שנעשה בחו"ל (מצוי שמערבבים מין ענבים עם יין וכדומה), באיזה נוסח יש לומר ברכה אחרונה "על פרי הגפן" או על פרי גפנה?
וכמו כן אם אכל מפירות ארץ ישראל וגם מפירות חו"ל, באיזה נוסח יסיים?

תשובה: יש סוברים שיברך "על הארץ ועל פירותיה", וכן "על הארץ ועל פרי גפנה", משום שזוהי ברכה חשובה יותר, ובכלל מאתיים מנה ומודים לדי' שנתן לנו פירות, אפילו חשובים הבאים מארץ ישראל ("ארחות רבינו" ח"א עמ' פ"ח בשם הסטייפלער זצ"ל, והגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר "וואת הברכה" פרק ה').

ויש סוברים שיש לברך "על הארץ ועל הפירות" וכן "על הארץ ועל פרי הגפן", שזה כולל את כל סוגי הפירות, ואילו "על פירותיה" משמע רק על פירות ארץ ישראל (הגרש"ז אויערבך זצ"ל, והגרי"נ קרליץ שליט"א. וע"ע ספר "קצות השולחן" סי' פ"א ס"ק ה' שנוטה לומר שיאמר שניהם "ועל פירותיה ועל הפירות" או "ועל פרי גפנה ועל פירותיה").

ברכת "המפיל" לפני ניתוח

שאלה: אדם שצריך לעבור ניתוח בהרדמה, והוא יתעורר רק לאחר כמה שעות, האם צריך לברך ברכת "המפיל"?

תשובה: אם ירדמוהו מבעוד יום, אע"פ שימשיך לישון במשך הלילה לא יברך ברכת "המפיל", שלא תקנוהו רק אם בשעה שהולך לישון כבר ירד הלילה, אע"פ שבדאי ימשיך לישון את עיקר שינתו בלילה (שו"ת "בצל החכמה" ח"ב תשי"ס), אבל אם בשעה שמרדמים אותו זה כבר לילה, מה לי אם הולך לישון מעצמו מה לי אם עוזרים לו לישון, במקרה זה יש לברך ברכת "המפיל" (ויכוון היטב בשעת אמירת המילים "והאיר עיני פן אישן המות" שהניתוח יצליח בס"ד).

קידוש להרבה חולים

שאלה: בליל שבת הולך מחדר לחדר בבית חולים ועושה עבור החולים קידוש על הכוס, ומיד הם אוכלים סעודתם, אבל אינם יכולים לשותות יין כלל, והמקדש שותה בעצמו את כל הכוסות, מהו לענין ברכת "הגפן", וכמה יין צריך לשתות?

תשובה:

א. לענין ברכת "הגפן", כיון שרק המקדש שותה והוא כבר יצא בברכת "הגפן" בחדר הראשון, אין צריך לברך בחדר השני רק ברכת קידוש לבד (וכעין המבואר בשו"ע סי' רע"א סעיף ד' לענין פורס מפה ומקדש, ע"י שם).

ב. לענין שתיית הכוס, אם שותה פחות ממלוא לוגמיו, שהוא רוב רביעית, בדיעבד לא יצא (כמבואר בשו"ע סי' רע"א סעיף י"ג, ומשנ"ב ס"ק ס"ד). ע"כ בכל חדר וחדר שעושה קידוש, צריך המקדש או השומע לשתות לפחות רוב רביעית בכל פעם, ולא מועיל זה ששותה "מלוא לוגמיו", בסוף כל הקידושים ביחד שבכל חדר וחדר יש לו דין קידוש בפני עצמו (הגרש"ז אויערבך זצ"ל, מובא בשש"פ סי' נ"א ס"ק מ"ד).

הקיא לאחר הקידוש

שאלה: מיד לאחר הקידוש הקיא ופלט את כל היין, האם יצא ידי חובת קידוש?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' רע"א סעיף י"ג) שצריך לשתות כשיעור מלוא לוגמיו, וכתב המשנ"ב (ס"ק ס"ד) שאם לא שתה כשיעור זה לא יצא, ע"י שם. ובכל זאת מכיון שכאן הוא שתה כשיעור, אע"פ שפלט הכל מיד כבר יצא ידי מצוה, וכמו כן בסאר עניני אכילה, כגון כזית מצה, אם הקיא מיד אחר האכילה יצא ידי"ח, הואיל והיתה הנאת גרון. (אולם לענין ברכה אחרונה א"א לברך לאחר שפלט האוכל, דלא גרע מנתעכל, "שערי תשובה" סי' ר"ח).

קריאת התורה במנחה של שבת

שאלה: בשבת במנחה ארון הקודש היה נעול, ובניתיים התפללו שמו"ע, ובאמצע חזרת הש"ץ מצאו את המפתח ופתחו את הארון, מתי יקראו בתורה, האם לפני קדיש "תתקבל" (כמו בשני וחמישי), ויאמרו חצי קדיש לפני הקריאה, או לאחר קדיש "תתקבל", כמו בשבת בבוקר?

תשובה: מסתבר שיש לקרוא בתורה לאחר קדיש "תתקבל" (הגר"ח קניבסקי שליט"א), והטעם משום שרק בשני וחמישי מאחרים את הקדיש "תתקבל" משום שקאי גם על "אשרי" וקדושה דסידרא שאח"כ, משא"כ בזה שעל קריאת התורה לבד לא אומרים קדיש "תתקבל".

הבדלה בנרונים

אין לברך על נר כשהוא בתוך פנס (שהוא כלי שנותן בו הנר שלא יכבה) (שו"ע סי' רח"צ ט"ו). ויש סוברים שדוקא בפנס שהוא של ברזל, אף שיש בו נקבים אין רואה את השלכתו בהדיא, אבל בשל זכוכית יכול לברך עליו כשהוא בסמוך לו (מג"א ושאר פוסקים). וכמה פוסקים מחמירים אפילו בזכוכית, ולשיטתם הוא ברכה לבטלה, לכן לכתחילה יש להחמיר בעת הברכה שיקח את הזכוכית למעלה (משנ"ב סי"ק ל"ז ו"ביאור הלכה" סוד"ה או בתוך). ולפ"ז בנרונים שלנו שהם בתוך כלי זכוכית, כשמברך עליו "מאורי האש" יש להסתכל מלמעלה לתוכו.

הבדלה לבעל משקפיים

אבל מותר להסתכל דרך משקפיים בשעת הברכה לכו"ע, כיון שזה בטל לגבי האדם, ואין זה חסרון בגילוי הנר (ספר "קצות השולחן" סי' צ"ט בדה"ש סי"ק ו', והגר"ש"ז אויערבך בספר "מאורי אש" פרק ה' סעיף א', עמ' צ"ד, "חוט שני" ח"ד פרק פ"ו סי"ק ב').

קידוש לבנה בחלון

לענין ברכת הלבנה, אם רואה את הלבנה ברור דרך זכוכית החלון, יכול לברך עליה, ומי"מ לכתחילה טוב יותר לפתוח את החלון (שעה"צ סי' תכ"ו סי"ק ב' וסי"ק כ"ה).

מילה בערב שבת לאחר שקיבלו שבת

שאלה: ערב שבת סמוך לשבת אמר המוהל שעכשיו התינוק בריא ואפשר למול את התינוק, וזה היה ביום השמיני, וכשביקש מהשכן שהוא מוהל למולו, ענה לו המוהל שכבר קיבל שבת, האם מותר לו למול את התינוק?

תשובה: כיון שזוהי מילה ביום השמיני, יכול המוהל למולו אפילו כבר קיבל שבת (ט"ז או"ח סי' ת"ר סי"ק ב'), והטעם, שמילה "בזמנה" דוחה שבת, ואין חילוק אם הוא "זמננו" של שבת עצמו או "זמננו" של יום שני, כיון שזוהי מילה ביום דוחה שבת (הגר"א"ל שטיינמן שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א).

תרם לצדקה בכרטיס אשראי

שאלה: תרם צדקה למוסד בכרטיס אשראי, ואף קיבל קבלה מהמוסד, אך התברר שהחוב לא נקלט בחברת האשראי, והם לא חייבו אותו על הסכום שהתחייב. האם חייב לשלם, ולמי צריך לשלם?

תשובה: לחברת האשראי לא צריך לשלם היות ומחשבונו לא יצא שום כסף, אולם היות שהוא נדר שיתן סכום זה למוסד צדקה, והם לא קיבלו ממנו כלום, יש לו לתרום את הסכום למוסד הצדקה ולקיים נדרו (ע"ע משנ"ב סי' קנ"ג סי"ק מ"ט).

בלע זבוב בשעת התפילה

שאלה: באמצע התפילה כשפתח פיו נכנס זבוב לתוך פיו, וכשניסה להוציאו נבלע בתוך הגוף, איזו כפרה יש לו לעשות?
תשובה: כיון שהיה אונס גמור, אין צריך כפרה כלל (הגר"א"ל שטיינמן שליט"א, הגר"ח קניבסקי שליט"א).

מצא מכשיר 'אייפון' ברחוב

שאלה: מצא מכשיר 'אייפון' ברחוב, האם יש לקיים בו מצות "השבת האבידה" ולחפש את בעליו?

תשובה: אין שום חיוב להחזיר, וכמבואר בשו"ע (חוי"מ סי' רס"ו סעיף ד') שכשיש בזה חשש מזיק, כגון חתול רע, אין שום מצוה להשיבו, אלא כל המוצאו הורגו וזוכה בעורו, ע"ש. וכמו כן מכשיר 'אייפון' יש בו סכנה גדולה עבור המחזיק בו שבלי משימ לב מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, וגרוע יותר ממחלה ר"ל, ואין שום מצוה להחזירו לבעליו רק לזרוק אותו לפח (הגר"ח קרליץ שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א).

"קוף ודרדר" בתוך הגבינה

שאלה: קנה גבינה ומצא בתוכה "קוף ודרדר", האם יכול לתבוע פיצויים?

תשובה: אין שום היתר לתבוע כסף מכיון שעפ"י דין תורה אין חיוב, "ובחקותיהם לא תלכו", אבל מותר לחודיע להם, ואם הם בעצמם מסכימים לתת פיצוי, בודאי מותר לקבל מהם.

קלקול דוד השמש בדירה שכורה

שאלה: שכר דירה ולאחר כמה שנים דוד השמש התקלקל, מי צריך לשלם על התיקון?

תשובה: כל דבר קבוע בדירה על המשכיר לשלם (וכמבואר בשו"ע חוי"מ סי' ש"ד סעיף א'), לכן אע"פ שהתקלקל מחמת שימוש השוכר, סו"ס זהו צורת השימוש שמותר לו לעשות, ועל המשכיר לשלם.

שבר דלת בדירה שכורה

שאלה: התקלקל מנעול של חדר האמבטיה באמצע הלילה, ולא נשארה עצה לשוכר אלא לשבור את הדלת כדי לצאת, על מי לשלם על תיקון הדלת?

תשובה: כיון שכל דבר קבוע בדירה, המשכיר צריך לשלם על תיקונו, וכמבואר בשו"ע (חוי"מ סי' ש"ד סעיף א'), וכאן השוכר עשה מה שמקובל לעשות במצב כזה, ובאמצע הלילה אי אפשר לקרוא לפורץ (וזה יותר זול מלשלם על תיקון הדלת), לכן על המשכיר לשלם על התיקון.

שבר מסגרת משקפיים תוך כדי תיקון

שאלה: נתן מסגרת משקפיים לבעל החנות כדי להכניס לתוכן זכוכיות, ונשברה המסגרת בשעת התיקון, המוכר אומר שהזהיר בשעת קבלת המסגרת שלא מקבל אחריות על המסגרת מכיון שהיא לא נקנתה בחנות, האם צריך לשלם?

תשובה: כיון שהמוכר אמר שהזהיר מראש שלא מקבל אחריות, וכן מקובל בכל מקום שבעל חנות לא מקבל על זה אחריות, לכן פטור בעל החנות, מכיון שהזהיר על כך מראש.

וגם אם הלוקח אומר שברור שלא אמר לו, דא"כ לא היה נותן לו לתקן, מכל מקום כיון שזה המנהג בכל מקום, פטור מלשלם. ואם אין המנהג כן, וגם הלוקח טוען ברי לי שלא אמר לו מראש, א"כ יש כאן הכחשה ביניהם והוא כמו כופר הכל שזה מחייב שבועה, ובזה"ל עושים פשרה ביניהם לפי שומת הדיינים יש מקומות שמחייבים שליש תשלום במקום השבועה.

גילוח שערות לבנות לצורך שידוך

שאלה: בחור בן עשרים ואחד שמתחיל עניני שידוכים, ויש לו מעט שערות לבנות, האם מותר לצבוע שערות אלו?

תשובה: אסור לאיש לצבוע שערות לבנות שיהיו שחורות משום "לא ילבש גבר שמלת אשה", וכמבואר בשו"ע (ו"י"ד סי' קפ"ב). וכבר דנו האחרונים, המהר"ם שיק וה"שוואל ומשיב" באחד שנתלבן חצי זקנו והיה ללעג, אם יש מקום להתיר צביעת השיער, ונקטו כולם שאסור לצבוע אותם לשחור רק ללבן, ולכן בנדיד אסור, ויש לו עצמה אם רוצה לגלח את כל השערות, דרך גילוח זה מותר לכו"ע (שו"ת "שבט הלוי" ח"ג תשי"א אות ג').

שידוך עם בעל שערות לבנות

שאלה: הציעו בחור שיש לו שערות לבנות, האם יש לגשת לזה או שנחשב לחסרון?

תשובה: אדרבה, זהו סימן שלמד הרבה תורה, שהרי תורה מתשת (ע"י גמרא כתובות מ', ורש"י שם), ואין בזה חסרון (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

"מיקרו-גל" בחדר פנימיה

שאלה: בחור ישיבה רוצה להכניס "מיקרו-גל" לחדרו, וחבר החדר מסרב וטוען שיוצאת ממנו קרינה, שעל פי דעת הרופאים יכולים להזיק, האם יכול לעכבו מלהכניסו?

תשובה: אם היו במדבר או ביער שאין משתמשים בכלים כאלו, יש לדון בדבר, אבל היות שאנו גרים בעיר, וכולם משתמשים בזה ביום-יום (וגם מטלפון סלולרי יוצאת קרינה), הרי"ז נחשב כשימוש רגיל, ואי אפשר לעכבו.

יחידת דיור בלי מזגן

שאלה: שכר יחידת דיור בחורף בבני ברק, לאחר שבועיים ראה שאין מזגן בדירה וביקש מהמשכיר להתקין, המשכיר אומר שאם השוכר היה מתנה מראש היה קובע שם מזגן, אבל עכשיו שלא התנה הוא לא חייב, עם מי הדין?

תשובה: היות שכמעט אין יחידות דיור בבני ברק בלא מזגן (היות שהיחידות קטנות מאוד ואין מאווררות היטב), זה כמו אן סהדי שבדאי היה רוצה בכך, ואילו היה יודע שאין מזגן לא היה שוכרו (וכן טוען השוכר, ורק בגלל שהיה חורף, לא שם לבו לזה מיד), לכן מסתבר שהמשכיר חייב להתקין מזגן בדירה.

פרסום סגולות ל'זכרון'

שאלה: קנה ספר לפני חמישים שנה בענין "סגולות זכרון", בינתיים הספר אזל מן השוק, והוא גם לא מצליח לאתר את הבעלים, האם מותר להפיץ לזכות הרבים סגולות אלו כדי שיזכרו לימדם?

תשובה: כל האיסור לפרסם תורה של חברו הוא משום שלא לרדת לפרנסתו, אבל בעצם אין בעלות על התורה, והיא שייכת לכולם, ולכן אם חיפש בכל המקומות ולא מצא עוד את הבעלים, והספר לא ידוע כלל, אדרבה, זו זכות לבעלים שתתפרסם תורתו, וכל לימוד וזכרון התורה שיתרבה מזה, יהיה לזכות הבעלים הראשונים.